

PRITARTA

Kauno miesto savivaldybės tarybos
2023 m. birželio 20 d.
sprendimu Nr. T-306

PATVIRTINTA

Kauno kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų
ugdymo centro direktoriaus
2023 m. birželio 21 d.
įsakymu Nr. V1-71

KAUNO KURČIŪJŲ IR NEPRIGIRDINČIŪJŲ UGDYMO CENTRO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Švietimo tiekėjo duomenys

Kauno kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų ugdymo centras (toliau – Centras) yra bendrojo ugdymo mokykla, kurioje ugdomi specialiujų ugdymosi poreikių vaikai, turintys klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) iš visos Lietuvos.

Centro tipas – pagrindinė mokykla.

Centro pagrindinė paskirtis – specialioji mokykla, skirta klausos sutrikimą turintiems mokiniams.

Kita Centro paskirtis – specialioji mokykla-daugiafunkcinis centras.

Centro oficialus pavadinimas – Kauno kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų ugdymo centras, trumpasis pavadinimas – KKNUC.

Teisinė forma – biudžetinė įstaiga.

Priklausomybė – Kauno miesto savivaldybės įstaiga.

Savininkas – Kauno miesto savivaldybė (toliau – savininkas), Laisvės al. 96, 44251, Kaunas, kodas 111106319.

Centro savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Kauno miesto savivaldybės taryba.

Centro adresas – Uosio g. 7, 50145, Kaunas.

Centras turi bendrąbutį, kurio adresas – Uosio g. 7, LT-50145 Kaunas.

Centras savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktais ir Centro nuostatais. Rengiant programą vadovautasi Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, Kauno miesto savivaldybės tarybos nutarimais.

1.2. Įstaigos savitumas

Centras ugdo vaikus, turinčius klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) bei didelius ar labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius iš visos Lietuvos. Centre vykdomos ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programos bei individualizuotos programos. Centre veikia 2 ikimokyklinio ugdymo grupės, kuriose ugdomi vaikai nuo 1 metų amžiaus. Baigę ikimokyklinio ugdymo programą vaikai turi galimybę tęsti ugdymąsi priešmokyklinio ugdymo grupėje ir vėliau mokymąsi pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas Centre arba mokytis integruotai kitose Kauno ar Lietuvos ugdymo įstaigose. Baigę pagrindinio ugdymo programą Centro mokiniai įgyja pagrindinį išsilavinimą, dauguma sėkmingai tęsia mokymąsi kitose ugdymo įstaigose ir įgyja specialybę.

Centras sudaro palankias sąlygas atsiskleisti ir plėtoti savitus kiekvieno ugdytinio gebėjimus. Vyksta integruotas/kontekstualus ugdymas - tai skirtingų ugdymo sričių jungimas į bendrą visumą. Centre vadovujamasi aktyviais ugdymo metodais, technologijų taikymu, daug dėmesio skiriama kūrybiškumo, kritinio mąstymo bei socialinio - emocinio intelekto ugdymui (ikimokykliniame ugdyme įgyvendinama „Kimochi“ programa, pradinėse klasėse - „Zipio draugai“ ir „Obuolio draugai“, 5-10 klasėse - „Paauglystės kryžkelės“).

Centre veikia Vaiko gerovės komisija, kuri koordinuoja prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlieka mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlieka kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

PPT ir Centro vaiko gerovės komisijos nustatytą kartų kiekį per savaitę individualių pratybų metu vaikai mokomi garsų tarimo, lietuvių kalbos ir lavinama jų klausa. Vaikams, turintiems ugdymosi sunkumų ir kitų sutrikimų, ugdymas individualizuojamas. Atsižvelgiant į individualius kiekvieno mokinio gebėjimus bei tėvų pageidavimus, vaikai mokomi totaliosios komunikacijos, žodiniu ar dvikalbiu kurčiųjų ugdymo metodu. Greta įprastų mokomųjų dalykų vaikai čia mokomi ir specialiųjų dalykų: lietuvių gestų kalbos, sakytinės kalbos, dalykinės praktinės veiklos, muzikos ritmikos, tarties, kalbos ir klausos lavinimo. Kurtieji ir neprigirdintys vaikai mokomi vienos užsienio kalbos (anglų) nuo 5 klasės.

Centras taip pat konsultuoja, teikia informacinę, metodinę pagalbą švietimo pagalbos specialistams, auklėtojams, mokytojams, ugdantiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus, turinčius klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus), organizuoja ir vykdo kvalifikacijos tobulinimo renginius šalies surdopedagogams, mokytojams, auklėtojams, integruotai ugdantiems specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus, turinčius klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus), organizuoja ir koordinuoja pažintines ir mokomąsias praktikas šalies aukštųjų mokyklų studentams.

Centras didelį dėmesį skiria edukacinėms aplinkoms. Edukacinių aplinkų erdvės yra nuolat atnaujinamos, jaukios, įkvepiančios ir įvairios. Kuriamą saugi ir maloni atmosfera - antrųjų namų erdvė, kurią visa bendruomenė tvarko ir puošia, nuolat pildo. Taip pat, mokiniai ugdomi netradicinėse ugdymosi aplinkose (muziejuose, parkuose, zoologijos sode, kelionėse, amatų dirbtuvėse ir kt.).

Centras, siekdamas užtikrinti ugdymo programų specialiųjų poreikių vaikams, turintiems klausos sutrikimą, įgyvendinimą, bendradarbiauja su Lietuvos kurčiųjų ugdymo įstaigomis, savivaldybių švietimo pagalbos tarnybomis, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų teikėjais, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, savivaldybių administracijų specialistais, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriumis.

1.3. Vaikai ir jų poreikiai

Centre ugdomi vaikai, turintys klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus), kuriems nustatyti dideli ar labai dideli specialieji ugdymosi poreikiai. Tarp jų yra vaikų, turinčių kompleksinę negalią. Centrą lanko vaikai, turintys vidutinį klausos sutrikimą (41–55 dB), žymų klausos sutrikimą (56–70 dB), labai žymų klausos sutrikimą (71–90 dB), kurtumą (>90 dB), taip pat turintys kochlearinius implantus.

1995 m. gegužės 4 d. LR Vyriausybė nutarimu Nr. 630 gestų kalba oficialiai pripažinta Lietuvos Respublikos kurčiųjų gimtąja kalba ir suteikta galimybė gimtąja kalba pasirinkti ir tėvų kalbą. Todėl kurčių vaikų mokymo kalbos Centre yra dvi – lietuvių kalba ir lietuvių gestų kalba.

Centre vaikai ugdomi atsižvelgiant į klausos sutrikimo laipsnį, amžių, poreikius ir gebėjimus, šeimos kalbinę aplinką, gebėjimą komunikuoti lietuvių ir (ar) lietuvių gestų kalba.

Garantuojamas informacijos konfidencialumas apie specialiujų ugdymosi poreikių vaikus, turinčius klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) ir jų šeimų apsauga.

1.4. Pedagogai

Centre dirba pedagogai, kurie gestų kalbos ir sutrikusios klausos vaikų ugdymo metodikos turi išmokti darbo vietoje. Tačiau tai profesionalūs, turintis pašaukimą dirbti šį darbą, aktyviai ieškantys naujovių, puikūs savo srities specialistai bei pripažįstantys mokymosi visą gyvenimą svarbą. Visos pedagogės yra profesionalios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo specialistės, kvalifikuotos, išsilavinusios, patyrusios.

Vaikai gauna visapusišką švietimo pagalbą, paskirtą PPT. Ją teikia švietimo pagalbos specialistai – surdopedagogas, psichologas, socialinis pedagogas, specialusis pedagogas, gestų kalbos vertėjas, mokytojo padėjėjas. Surdopedagogai, mokytojai planuoja ugdymo turinį, organizuoja ugdymą, atsižvelgdami į vaikų individualius gebėjimus, ugdymo tikslus, amžių, poreikius, šeimos lūkesčius.

1.5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Vaiko, šeimos ir pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo procese ypač vertinami demokratiniai santykiai, grindžiami abipuse pagarba ir pasitikėjimu, atsakomybe už savo poelgius. Pedagogai stengiasi atsižvelgti ne tik į nustatytus vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, bet ir tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimus dėl vaiko ugdymo, todėl didelis dėmesys skiriamas ugdytinių šeimos pažinimui, tėvų nuostatų, lūkesčių ir poreikių išsiaiškinimui. Kasmet rugsėjo mėnesį tėvų susirinkimų metu vykdoma tėvų lūkesčių apklausa, siekiant numatyti perspektyvas novatoriškam tobulėjimui ir ugdymo kokybės gerinimui.

Su šeimomis daug bendraujama, jos konsultuojamos ne tik apie specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų, turinčių klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) ugdymą(si) Centre, bet ir apie svarbą užtikrinti ugdymo(si) tęstinumą namuose.

Bendradarbiavimas su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) vykdomas vadovaujantis Centro ir mokinio tėvų (globėjų, rūpintojų) bendravimo, bendradarbiavimo ir švietimo tvarkos aprašu, patvirtintu direktoriaus įsakymu.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Šiame skyriuje apibrėžti esminiai principai planuojant ir organizuojant ikimokyklinio ugdymo

procesą, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo aplinką, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos ir socialiniais partneriais, kuriais vadovaujantis Programa pritaikoma specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams, turintiems klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus).

Vaikų ugdymo(si) principai:

Humaniškumo ir demokratiškumo principas. Apibrėžiama besąlygiška pagarba vaikui kaip asmenybei, pripažįstant jo poreikius, teisę būti išskirtiniam, sudarant sąlygas visuminiam įvairių vaiko galių plėtojimui, mažinant socialinę jo atskirtį ir kuriant pamatą tolesniam harmoningam asmenybės vystymuisi.

Integralumo ir lankstumo principas leidžia integruoti vaiko patirtį į ugdomąjį procesą, tenkina individualius vaiko poreikius, lanksčiai integruoja tėvų ir kitų specialistų patirtį. Juo vadovaujantis sudaromos sąlygos skirtingų kompetencijų integracijai į įvairias specialiojo ugdymo(si) sritis: ugdymo turinys kompleksiškas, integralus, orientuotas į visuminį vaiko pasaulio suvokimą ir mąstymo bei veiklos konkretumą.

Individualumo principas. Atsižvelgiama į kiekvieno vaiko patirtį, socialinę – kultūrinę aplinką, jo ugdymosi poreikius ir galimybes, interesus, pažinimo stilių, lytį, lietuvių gestų kalbos įgūdžius, temperamentą, poreikius – specialiuosius ugdymosi poreikius.

Sveikatingumo principas užtikrina vaikui fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką. Suteikiama galimybė vaikui laikytis asmens higienos, ugdomosios veiklos, poilsio ir maitinimosi režimo. Vaikai pratinasi saugoti savo fizinę ir psichinę sveikatą, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje. Siekiama sudaryti vaikui sąlygas formuoti asmeniniam ir harmoningam gamtos pajutimui, jo santykiui, atsakomybei ir pagarbai gyvybei.

Sąveikos principas. Atsižvelgiant į šeimos lūkesčius ir specialiojo ugdymo(si) turinį, užtikrina kokybiškai tinkamą perėjimą nuo ugdymo(si) šeimoje prie ugdymo(si) Centre. Šiuo principu atsižvelgiama į jau esamą vaiko patirtį, turimus gebėjimus, individualias ugdymo(si) perspektyvas ir sudaromos geros nenutrūkstamo ugdomojo proceso prielaidos vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, pereinant iš vieno amžiaus tarpsnio į kitą ar tęsiant ugdymą kitose įstaigos. Sprendžiant vaikų ugdymo(si) klausimus, siekiant sėkmingo ugdymo(si) bendradarbiauja Centre dirbantys specialistai ir tėvai (globėjai, rūpintojai), Centro pedagogai ir kitų ikimokyklinio ugdymo įstaigų specialistai, integruotai ugdantys specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus, turinčius klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus).

Tautiškumo principas. Padedama vaikui perimti tautos kultūros tradicijas, papročius, etnokultūros vertybes. Drauge su šeimos nariais per tradicines metų šventes bei pasitelkiant kitus ugdymo būdus siekiama, kad nuo mažens vaikai gerbtų tautos tradicijas, papročius, vertybes.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

Uždaviniai:

1. Ugdyti vaikų sakininės ir rašytinės lietuvių kalbos ir lietuvių gestų kalbos įgūdžius kaip saviraiškos, bendravimo priemonę, plėsti vaikų pasyvųjį ir aktyvųjį žodyną.

2. Ugdyti gebėjimą pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir vaikais, kuriant palankią aplinką žaidimų plėtojimui(si), mokytis išklausti kitą, išreikšti save bei savo patirtį.

3 Sudaryti galimybes vaikui pažinti save ir jį supantį pasaulį: tyrinėti, eksperimentuoti, kurti, domėtis, rinktis veiklos būdus ir priemones, samprotauti apie tai, ko išmoko, numatyti tolesnius veiklos žingsnius, stiprinant pažinimo motyvaciją, patiriant atradimo džiaugsmą.

4. Kurti saugią, funkcionalią, estetišką, vaiko amžių ir poreikius atitinkančią ugdymo(si) aplinką.

5. Ugdyti sveikos gyvensenos įgūdžius, palaikyti ir skatinti vaikų judėjimo poreikį.

6. Užtikrinti glaudų, pasitikėjimu ir pagarba grįstą vaikų, pedagogų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimą.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

4.1. Ugdymo turinio įgyvendinimas

KKNUC ikimokyklinio ugdymo programa orientuota į esminių specialiųjų ugdymosi poreikių vaiko, turinčio klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) tobulėjimą per visuminį vaiko ugdymą, siekiant sėkmingos vaiko asmenybės brandos, ugdymosi pažangos bei pasiekimų devyniolikoje ugdymo(si) pasiekimo sričių: kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba, santykiai su suaugusiais, santykiai su bendraamžiais, gestų kalba, žodinė kalba, rašytinė kalba, aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, meninė raiška, estetinis suvokimas, iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas, mokėjimas mokytis. Šios ugdymo(si) pasiekimų sritys jungiamos per kompetencijas (socialinę, sveikatos saugojimo, komunikavimo, pažinimo ir meninę) pagal tai, kokį vaiką siekiama išugdyti – sveiką ir saugų, pasitikintį savimi ir orų, bendraujantį, smalsų ir tyrinėjantį, kuriantį.

Atskiros kompetencijos siejamos į visumą, kad būtų harmoningai plėtojama vaiko asmenybė ir, atsižvelgiant į vaiko galias, skatinami gestų ir žodinės kalbos įgūdžiai, pažinimo, meninė, emocinė, socialinė ir fizinė raida.

Atrinkdamas ir konkretizuodamas ugdymo turinį pedagogas vadovaujasi: ikimokyklinės programos tikslais ir uždaviniais, vaiko pažinimu ir jo ugdymo(si) poreikių įvertinimu, vaiko šeimos pageidavimu ir galimybių analize, specialistų išvadomis ir rekomendacijomis.

4.2. Ugdymo metodai

Taikomi įvairūs, į vaiką orientuoti, aktyvaus ugdymo metodai, kurie parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius. Ugdymo metodus renkasi pedagogas, specialistas atsižvelgdamas į tai, koks tikslas, koks turinys, ką nori pasiekti, vaikų amžiaus kriterijus, klausos sutrikimo lygį, socialinius kriterijus, materialinės ugdymo įstaigos bazės kriterijus, ugdytojo asmeninių savybių kriterijus. Ieškoma ir įtraukiama vis daugiau inovatyvių ugdymo(si) metodų bei būdų: patyriminės veiklos, STEAM elementai ir kt., skatinamos bei integruojamos IT diegimo naujovės, pritaikant jas ugdymo procese.

Ugdymojoje veikloje pedagogai pasirenka kuo įvairesnius ugdymo metodus, juos derina tarpusavyje. Ugdymo(si) metodai:

- Dvikalbio kurčiųjų ugdymo metodas – kurčiųjų mokymo būdas, kai ugdymo procese vartojamos dvi kalbos: lietuvių gestų kalba kaip pirmoji kalba ir žodinė lietuvių kalba (dažniausiai rašytinė jos forma) kaip antroji kalba ir jos mokoma kaip valstybinė.

- Totaliosios komunikacijos metodas – lietuvių kalba besiremiančių komunikacijos būdų – kalbėjimo, skaitymo iš lūpų, skaitymo, rašymo, klausos likučių naudojimo, kalkinės gestų kalbos – visuma.
- Žaidimas – pagrindinis vaikų ugdymo(si) metodas, svarbi vaiko kultūros dalis. Žaisdami vaikai atskleidžia savo patirtį, kaupia ją, išgyvena įvairius vaidmenis, išreiškia jausmus ir emocijas, sprendžia problemas, įveikia sunkumus, atrastus veiklos būdus pritaiko naujose situacijose, kuria bendravimo situacijas ir kt.
- Patyriminės veiklos – tai procesas, kuriame ugdymas vyksta per asmeninę patirtį.
- STEAM – tai integralus, į kompleksišką tikrovės reiškinių pažinimą, pritaikymą ir problemų sprendimą orientuotas mokymo(si) metodas.
- Stebėjimas – vienas iš pagrindinių metodų, siekiant pažinti vaiką, atskleisti jo individualius poreikius, gebėjimus ir galias.
- Eksperimentavimas, tyrinėjimas – vienas iš aplinkos pažinimo ir patirties kaupimo būdų, kuris skatina vaiką aktyviai veikti, daryti atradimus, planuoti, organizuoti.
- Pokalbis, diskusija – vaikai skatinami gestų/lietuvių kalba išreikšti savo nuomonę, požiūrį, argumentuoti išsakytas mintis, klausyti ir girdėti, ką sako kiti, apibūdinti savo ir kitų veiklą, kritiškai mąstyti.
- Išvykos, ekskursijos – turtinama vaikų pažintinė, socialinė, kalbinė ir emocinė patirtis, ugdomi įvairūs įgūdžiai ir gebėjimai.
- IT taikymas – kompiuteriniai žaidimai, praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, išmaniųjų grindų, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.
- Spontaniška, impulsyvi vaikų veikla – tai pedagogo neorganizuota, paties vaiko sugalvota veikla. Spontaniškai veikdamas, vaikas ima priemones, pats sugalvoja naujus veikimo būdus, keičia vietą, aplinką, improvizuoja. Emocinis vaiko palaikymas, atliepia jo interesus, leidžia išreikšti save, ir neretai regime ne tik aktyvų veiklos procesą, bet ir gražų rezultatą.

4.3. Ugdymo aplinka

Ugdymo(si) aplinka yra neatsiejama ugdymo turinio dalis, padedanti siekti ikimokyklinio ugdymo programos tikslo. Kuriama aplinka sudaro sąlygas skleistis kiekvieno vaiko kritiniam ir kūrybiniam mąstymui, kūrybiškumui, vaikai skatinami patirti kūrybos džiaugsmą, spręsti problemas, reikšti savo nuomonę. Aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių (taip pat ir specialiųjų ugdymosi priemonių), skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, vaizduotę.

Grupių baldai, įranga ir ugdymo priemonės, grupių erdvės, kitos patalpos, žaidimų aikštelės yra patrauklios, estetiškos, saugios ir patogios. Vidaus patalpos yra ergonomiškos, tinkamai apšviestos, vėdinamos, jose palaikoma tinkama temperatūra.

Edukacinės aplinkos formuojamos atsižvelgiant į šiuos principus:

- Ugdymo aplinka pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio vaiko ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis.
 - Kuriama aplinka yra funkcionali, saugi, estetiška, kūrybiška, žaisminga, įvairiapusiška.
 - Ugdymo aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių, skatinančių aktyvią vaiko veiklą, žadinančių jo smalsumą, kūrybiškumą, vaizduotę.
 - Edukacinės aplinkos ugdymo proceso eigoje keičiamos, sukuriant dinamišką ugdymo aplinką.

Taip pat, kuriami šilti, bendradarbiavimu grįsti ikimokyklinio ugdymo pedagogų, pagalbos mokiniui specialistų, tėvų (globėjų), kitų vaiko artimųjų santykiai, užtikrinantys emociškai palankią aplinką.

4.4. Ugdymo priemonės

Ugdymo priemonė – žaislas, daiktas ar medžiaga, padedanti vaikui natūraliai ugdytis. Ugdymo priemonės atrinka pedagogas, jas kūrybiškai atnaujina, atsižvelgdamas į grupę lankančių vaikų ypatumus ir poreikius, vaikų idėjas. Ugdymo priemonės išdėstomos taip, kad vaikai lengvai jas pasiektų ir naudotųsi savarankiškai. Ugdymo(si) priemonių atrankos principai:

- *Funkcionalumo* – priemonės, kurios padeda siekti tikslų ir uždavinių, formuojant meninės, socialinės, komunikavimo, pažintinės ir sveikatos saugojimo kompetencijos gebėjimus.
- *Visybiškumo* – kiek priemonės apima įvairių nuostatų, gebėjimų ugdymą, įvairių sričių patirties kaupimą.
- *Estetiškumo* – kiek priemonės yra estetiškos, traukiančios vaikų akį.
- *Konstruktivumo, pozityvumo* – kiek priemonės atlieka ugdatį, skatinantį, motyvaciją žadinantį, į pažangą orientuotą vaidmenį.
- *Ekonomiškumo* – kiek daug vaikų gali jomis pasinaudoti, kiek laiko jos tarnauja, kiek atsiperka priemonės kaina.
- *Saugumo* – kiek priemonės yra saugios ir atitinka vaikų amžių, higienos normas.

Kasdieninių gyvenimo įgūdžių ugdymuisi naudojamos priemonės stalo serviravimui, aplinkos puošimui, higienai užtikrinti. Žinias ir patirtį apie sveiką gyvenimą vaikai įgyja nuolat veikdami: gamina įvairius patiekalus, susipažįsta su maisto produktais. Šiam procesui vykdyti įsigyjami daiktai, medžiagos, gaminimo/serviravimo indai, įrankiai, buitinė technika ir įrenginiai, knygos, plakatai, audio, video įrašai. Žmogaus kūno tyrinėjimui naudojami muliažai, plakatai, didaktiniai ir stalo žaidimai, konstruktoriai.

Judėjimo poreikį tenkinti padeda įrenginiai, esantys grupių aplinkoje ir lauke (kompleksai su skersiniais, virvėmis, gimnastikos žiedais, kopėtėlėmis, čiuožyklomis, sūpynėmis, nameliai su kopėtėlėmis ir čiuožimo kalneliais, sveikatingumo takeliai iš įvairių faktūrų (akmenukų, pjuvenų, medžio ritinelių, augalų labirintai ir kt.) medžiagų, krepšinio, futbolo, judrių žaidimų aikštelės. Lauko aplinkoje ir vidaus patalpose (grupėse, salėje) naudojamos sporto priemonės: kamuoliai, virvutės, šokdynės, rogutės, trikrepsiai, futboliuko vartai, siūbuokliai, pufai ir kt.

Bendravimo situacijų kūrimui, problemų sprendimui naudojami įvairūs kūrybiniai, stalo, konstrukciniai žaidimai, dėlionės, atributika siužetiniams žaidimams. Kuriamos uždarnos erdvės: dviejų aukštų nameliai, spintelių bei lentynų pertvaros, palapinės, širmos, kurios užtikrina saugų judėjimą, padeda atsiriboti nuo kitų, kai vaikui to norisi, rinktis žaidimo vietą, priklausomai nuo vidinės būsenos ar nuotaikos.

Kuriamos erdvės **tyrinėjimams ir eksperimentams**. Naudojamos priemonės, skatinančios vaikų savaiminę veiklą, iniciatyvas, norą pažinti, atrasti. Tai „šviesos“, „smėlio“ stalai, dėžės, įvairios lempos, šviestuvai, prožektoriai, padidrinimo stiklai, akiniai, lupos, svarstyklės, matavimo prietaisai, garso išgavimo priemonės, cilindrai, pašto dėžutės, šviesos projektoriai ir kt. Vaikų veiklai pasitelkiamos įvairios techninės priemonės: muzikiniai centrai, telefono, kasos aparatai, mikroskopai ir kt.

Naudojamos **informacinės technologijos**: kompiuteriai, interaktyvi Smart lenta, vaizdo kameros, fotoaparatai ir kt. Vaikai patys ar su kitų pagalba tyrinėja, atranda įvairias technologijas

panaudojimo galimybes, padidėja jų matematinio ugdymosi galimybės – vaikai mokosi grupuoti, lyginti, apibendrinti, klasifikuoti. Grupėse įdiegtas internetas, kurio pagalba vaikai gali ieškoti informacijos, žaisti edukacinius kompiuterinius žaidimus.

Komunikacinei veiklai pasitelkiamos informacinės priemonės: bibliotekėlės (pasakų, spalvinimo, užduotėlių knygos, vaikiškos enciklopedijos ir kt.), spaudiniai (plakatai, stalo, konstrukciniai žaidimai ir kt.), skaitmeninės priemonės (paruoštukai, įrašai, kompiuteriai ir kompiuterinės programos, kompiuteriniai žaidimai, ugdomieji, animaciniai filmai ir kt.), meninės raiškos priemonės (antrinės žaliavos, dailės priemonės, knygos, paveikslai, parodos), įvairios išvykos.

Vaikų **meninei, kūrybinei** veiklai kuriama saviraišką žadinanti aplinka. Naujos patirties vaikai įgyja lankydami parodas, teatrus, renginius, susitikdami su meno žmonėmis, stebėdami meninių kolektyvų pasirodymus. Vaikų meninei raiškai naudojamos įvairios faktūros medžiagos, dailės priemonės, muzikiniai instrumentai, garso ir vaizdo įrašai, teatro priemonės, atributika, dekoracijos erdvių įsirengimui. Priemonėms sudėti naudojamos spalvingos, estetiškos žaislų lentynos, dėžės, krepšiai.

Techninės pagalbos priemonės – klausos aparatai, FM sistemos ir kt., ausinės, tarties, kalbos mokymo ir klausos lavinimo kompiuterinės programos ir kt. – padeda neprigirdintiems vaikams geriau suprasti supantį pasaulį, lavinti jų girdimąjį suvokimą.

Nemažai ugdomųjų priemonių, atsižvelgdami į sutrikusios klausos vaikų raidą, gebėjimus, ugdytiną sritį, kuria grupėse dirbantys ikimokyklinio ugdymo pedagogai.

4.5. Ugdymo turinys

Ikimokyklinio ugdymo turinys programoje išdėstytas pagal svarbiausius vaikų poreikius, esminius gebėjimus, atsižvelgiant į vaiko amžių, ugdymo metodus, būdus, formas ir pagrindines priemones. Poreikiai bei gebėjimai pagal amžių išskiriami sąlyginai, vadovaujantis nuostata, jog vaikas pasaulį suvokia kaip visuminį, o vystymasis yra individualus.

Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios kompetencijos (socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninė), apimančios devyniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta esminė nuostata ir esminis gebėjimas.

Esminė nuostata – tai ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

Rekomenduojamos temos 1–6 metų amžiaus specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams, turintiems klausos sutrikimą (taip pat kochlearinius implantus) atsižvelgiant į amžių, turimą patirtį, pasiekimus, gestų arba sakytinę kalbą:

1. Šeima (žodžiai, nusakantys giminystę, šeimos narių skaičių);
2. Grupės vaikų ir darbuotojų vardai;
3. Baldai (baldų pavadinimai, paskirtis);
4. Žaislai (žaislų pavadinimai, dydis, spalva);
5. Mokykliniai reikmenys (jų pavadinimai, paskirtis);
6. Transportas (transporto priemonių pavadinimai, veiksmažodžiai, nusakantys judėjimą);
7. Apranga (drabužiai ir jų pavadinimai, nusakantys jų sezoniškumą, spalvą, dydį);

8. Metų laikai (pavasaris, vasara, rudenis, žiema, nurodant atitinkamą metų laiko požymį);
9. Vaisiai (spalva, dydis, skonis);
10. Uogos (spalva, dydis, skonis);
11. Daržovės (spalva, dydis, skonis, nauda);
12. Naminiai gyvūnai (pavadinimai, požymiai, nauda);
13. Naminiai paukščiai (pavadinimai, požymiai, nauda);
14. Laukiniai paukščiai (pavadinimai, požymiai, nauda);
15. Laukiniai žvėrys (pavadinimai, požymiai, nauda);
16. Maistas (maisto produktų pavadinimai, nauda žmogui);
17. Indai, stalo įrankiai (pavadinimai, paskirtis);
18. Higienos priemonės (pavadinimai, paskirtis, veiksmo žodžiai, nusakantys panaudojimą);
19. Profesijos (pavadinimai, darbo įrankių pavadinimai, veiksmo žodžiai, nusakantys darbo procesą);
20. Nuotaikos (jausmai, savo norų, pageidavimų raiška);
21. Medžiai, krūmai (pavadinimai, dydis, spalva);
22. Gėlės (pavadinimai, spalvos, dydis);
23. Namas (namo dalys, gyvenamosios patalpos, jų paskirtis);
24. Gyvūnų namai (jų pavadinimai);
25. Vabzdžiai, vabalai, ropliai (pavadinimai, požymiai, veiksmo žodžiai, nusakantys judėjimą)

4.5.1 Socialinė kompetencija

Socialinė kompetencija apima savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir savikontrolę, santykius su suaugusiais ir bendraamžiais.

Savivoka ir savigarba. *Vertybinė nuostata:* save vertina teigiamai. *Esminis gebėjimas:* supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas (mergaitė), priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais. Savivoka ir savigarba – svarbiausias asmenybinės raidos komponentas. Jį sudaro keletas pagrindinių aspektų – savivoka, savivaizdis, savigarba. Savivoka – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. Savivaizdis – tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. Savigarba – tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai. Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja: vaiko asmeninio tapatumo jausmas, bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas, savęs vertinimas.

Emocijų suvokimas ir raiška. *Vertybinė nuostata:* domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. *Esminis gebėjimas:* atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, gestais/žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda). Įvairias emocijas – džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę vaikai jaučia nuo kūdikystės. Emocinėms būsenoms būdinga išorinė išraiška, t.y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.) ir veiksmai, poelgiai, t.y. kitam parodyti gestai, pasakyti žodžiai, santūrus ar agresyvūs veiksmai ir kt. Emocinėms būsenoms būdingas sąmoningas jų išgyvenimas – bandymas susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėjimas tai išreikšti gestais/žodžiais. Emocijų suvokimo

ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja: susivokimas savo jausmuose ir jų pavadinimas, kitų jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos, savo jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė.

Savireguliacija ir savikontrolė. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. *Esminis gebėjimas:* laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiauđrinęs geba nusiraminti. Vaikystėje savireguliacijai aktualūs du procesai: savikontrolė ir kontrolė. Asmeninės vidinės kontrolės jausmas – tai jausmas, kad mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes. Išorinės kontrolės jausmas – manymas, kad mūsų gyvenimą valdo tik sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusi aplinkybių visuma, ar kitų veiksmai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų kontrolės, t.y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų. Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas susikoncentruoti veiklai, kantriai veikti, pabaigti veiklą, gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių, gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti, kontroliuoti emocijų raišką.

Santykiai su suaugusiais. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais. *Esminis gebėjimas:* pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Vaiko santykiai su suaugusiais apima šiltus artimus emocinius ryšius. Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, o tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį. Santykių su suaugusiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti mokytojais, abipusė pagarba, gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su mokytojais, žinojimas kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Santykiai su bendraamžiais. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. *Esminis gebėjimas:* supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti santykius su bendraamžiais. Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kuomet vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrus interesus, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais. Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais, gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus, gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

4.5.2 Pažinimo kompetencija

Pažinimo kompetencija apima aplinkos pažinimą, skaičiavimą ir matavimą, iniciatyvumą ir atkaklumą, mokėjimą mokytis, problemų sprendimą, tyrinėjimą.

Aplinkos pažinimas. *Vertybinė nuostata:* nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. *Esminis gebėjimas:* įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis. Aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi

su tyrinėjimo ir mokymosi gebėjimais. Noras sužinoti, išmokti, suprasti, kas vyksta aplinkui yra aplinkos pažinimo pamatas. Nereiktų galvoti, kad aplinkai pažinti pakanka žinoti daug pavadinimų, sukaupti daug informacijos. Tokios žinios bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, kritiškai vertinti, pasirinkti, pritaikyti to, ką sužinojo apie aplinką. Gilus aplinkos pažinimas susideda iš:

- domėjimosi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, noro ją tyrinėti ir pažinti. Pagarbos gamtai ir gyvybei, žmonių sukurtai aplinkai, tolerancijos įvairių kultūrų, lyties, socialinių ir amžiaus grupių žmonėms;
- gebėjimo nuosekliai ir logiškai mąstyti, analizuoti ir kritiškai vertinti informaciją, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis;
- žinių apie aplinką, jos raidą, aplinkos pažinimo būdų, savo šeimos, savęs, kaip bendruomenės nario, suvokimo, savo teisių bei pareigų žinojimo;
- aplinkos pažinimo proceso ir būdų žinojimo bei supratimo, gebėjimo pritaikyti žinias.

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: socialinės aplinkos pažinimas, gamtinės aplinkos pažinimas, pagarba gyvybei ir aplinkai.

Skaičiavimas ir matavimas. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. *Esminis gebėjimas:* geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas, geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį, jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Skaičiavimas ir matavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka bei matavimu. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekiui nusakyti (kiek?), skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?), simboliai, naudojami skaičiams pažymėti, vaiko pažintis su paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis, daikto dydžio, dydžių santykio suvokimas, vis gerėjantis vaiko orientavimasis laike ir erdvėje.

Skaičiavimo ir matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas suprasti daiktų kiekį, palyginti grupes pagal kiekį, naudoti matematinius simbolius, suprasti vietą eilėje, dėsniumus, sekas, daiktų tapatinimas, grupavimas, klasifikavimas pagal formą, dydį, spalvą, daikto vietos ir padėties erdvėje ir laiko tėkmės suvokimas.

Iniciatyvumas ir atkaklumas. *Vertybinė nuostata:* didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. *Esminis gebėjimas:* savo iniciatyva pagal savo pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais. Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, domėjimasis nauja informacija bei veikla, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti. Atkaklumas – yra gebėjimas gana ilgą laiką amžiaus galimybių ribose nepalikti atliekamos veiklos. Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateityje jis gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nepasimesti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslų. Šioje srityje vaikui ugdantis tobulėja: gebėjimas pačiam susirasti veiklos ir ją turiningai plėtoti, gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą ir ją išradingai plėtoti, gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

Mokėjimas mokyti. *Vertybinė nuostata:* noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. *Esminis gebėjimas:* mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą. Mokėjimas mokyti suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Tai gebėjimas išsikelti

mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą. Esant motyvacijai mokytis, vaikui tobulėja: numatymas, ko nori išmokyti, aktyvus mokymasis, gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

Problemų sprendimas. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. *Esminis gebėjimas:* atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkių, sudėtingų užduočių ar sunkumų sprendimui. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai: problemos nustatymas ir įvardinimas (aš negaliu padaryti to ir to..., nežinau, kaip padaryti tai ir tai...), įvairių sprendimų ar išeičių paieška, vieno kurio nors sprendimo pasirinkimas ir išbandymas, įvertinimas, kas iš to išėjo, kokios pasekmės. Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: problemų atpažinimas, išžvelgimas, sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas.

Tyrinėjimas. *Vertybinė nuostata:* smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. *Esminis gebėjimas:* aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė. Tyrinėjimas – tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, informacijos ieškant įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą ir kt. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiami daiktai ar medžiagos, aplinkos sąlygas, pavyzdžiui, išardoma ir sudedama kitaip, kai tirpinamos, šildomos, šaldomos medžiagos, kai sodinami augalai ir stebima, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan. Tyrinėjimas yra sudėtingas gebėjimas. Tai: smalsumas, domėjimasis, noras pažinti, išsiaiškinti kas ir kodėl vyksta, gebėjimai kelti problemas, klausimus ir tyrinėjimo tikslus, numatyti tyrinėjimo rezultatus, gebėjimas numatyti, kaip tyrinės, ir pasirinkti priemones, gebėjimas apmąstyti tyrinėjimo rezultatus, juos aptarti ir padaryti išvadas, tyrinėjimo žingsnių, saugaus tyrinėjimo taisyklių žinojimas ir supratimas. Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis supančia aplinka, tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais, atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

4.5.3. Komunikavimo kompetencija

Komunikavimo kompetencija apima žodinę kalbą, rašytinę kalbą, gestų kalbą.

Žodinė kalba. *Vertybinė nuostata:* bando išreikšti save bei savo patirtį naudojant žodinę kalbą. *Esminis gebėjimas:* globaliojo skaitymo principu atpažįsta nesudėtingus žodžius, juos įvardija, kartoja garsus/žodžius, bando skaityti iš lūpų. Vaiko (nepriuginčio) žodinė kalba šioje programoje apima klausymą ir kalbėjimą.

Rašytinė kalba. *Vertybinė nuostata:* domisi rašytiniais ženklais, simboliais, pasakojamu/skaitomu tekstu. *Esminis gebėjimas:* atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti. Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas. Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį parašyti ir perskaityti. Rašymas – tai ne raidžių ar žodžių rašymo ir skaitymo mokymas. Rašymas prasideda pirmomis vaiko braukomomis linijomis, taškeliais, keverzonėmis, atsitiktinai parašytais raidžių elementais, raidėmis. Skaitymas – labai sudėtingas skaitymo gebėjimų formavimasis. Vaiko

skaitymas – dvilypis. Iš vienos pusės – tai simbolių, brėžinių atpažinimas, iš kitos – prasmės, kurią simbolis ar brėžinys reiškia, supratimas. Vaikas nuolat skatinamas papasakoti apie savo keverzones, piešinėlius, knygų iliustracijas, imituoti skaitymą, pačiam skaitinėti ir pan. Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdomas tobulėja: raidžių, žodžių bei įvairių simbolių atpažinimas, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas/piešimas, trumpų žodelių skaitymas.

Gestų kalba. *Vertybinė nuostata:* nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį gestų kalba. *Esminis gebėjimas:* naudodamas gestų kalbą natūraliai, laisvai išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis, stebi ir supranta kitų kalbėjimą gestais. Klausos sutrikimų turintiems asmenims, gestų kalba yra pagrindinė bendravimo ir mąstymo priemonė. Ji atsirado savaime ir nuolat kinta, taigi kurčiųjų vartojama gestų kalba yra natūrali. Nuo 1995 metų Lietuvoje gestų kalba pripažinta kurčiųjų gimtąja kalba. Vienas pagrindinių gestų kalbos išskirtinumo bruožų – minčių reiškinys ne žodžiu (verbale kalba), bet rankų, pirštų bei lūpų judesiais. Gestų kalba yra visiškai kitokios prigimties nei žodinė kalba, todėl lyginti ją su žodine pagal šios kriterijus yra beprasmiška. Gestų kalba niekuo neprastesnė už kitas kalbas, ja kurtieji bendrauja, mąsto, pažįsta pasaulį. Taip pat gestų kalba turi labai savitą ir turtingą gramatiką, kur svarbu erdvė ir veido išraiška.

Be gestų egzistuoja dar ir pirštų abėcėlė. Ji vartojama nurodyti daiktų ir reiškinių pavadinimams, kurių nesama gestų kalboje – asmenvardžiams, vietovardžiams, įvairiems terminams. Tačiau taip rodomi žodžiai gestų kalbai yra svetimybės, todėl greit atsiranda žodžius pakeičiantys gestai (ypač asmenvardžiams ir vietovardžiams).

Žodis yra linijinis ženklas, garsas seka garsą (kalbant) ar raidė raidę (rašant), o gestas – erdvinis, visi gesto elementai svarbūs vienu metu. Taigi žodį sudaro garsai (kalbant) ar raidės (rašant), o gestą sudaro šie komponentai:

- plaštakos forma (gaubta, plokščia ir pan.);
- plaštakos padėtis (orientacija, kaip, į kurią pusę pasukta);
- plaštakos padėtis erdvėje (ties galva, pilvu ir pan.);
- judesys (judėjimo trajektorija, greitis ir pan.);
- nerankiniai elementai (veido išraiška, galvos pasukimas ir pan.).

4.5.4 Sveikatos saugojimo ir stiprinimo kompetencija

Sveikatos saugojimo kompetencija apima fizinį aktyvumą ir kasdieninio gyvenimo įgūdžius.

Fizinis aktyvumas. *Vertybinė nuostata:* noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. *Esminis gebėjimas:* eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydama pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika. Fizinis aktyvumas – prigimtinė vaiko reikmė. Tai spontaniškas vaiko judėjimas ir auklėtojų tikslingai organizuotas judėjimas, siekiant ugdyti fizines vaiko ypatybes (lankstumą, vikrumą, ištvermę, greitumą, judesių koordinaciją, pusiausvyrą). Ikimokyklinio amžiaus vaikams savo kūno įgūdžių valdymas arba, kitaip tariant, stambioji ir smulkioji motorika, lavėja itin sparčiai. Stambiosios motorikos įgūdžiai: ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, strikinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyne ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku. Smulkiosios motorikos įgūdžiai: pirštų, delno, riešo, koordinuoti akių ir rankos judesiai, gebėjimas naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirklelėmis. Fizinio aktyvumo srityje išskiriami tokie esminio gebėjimo komponentai:

- stambiosios motorikos įgūdžiai;
- smulkiosios motorikos įgūdžiai;

- akių koordinacija.

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai. *Vertybinė nuostata:* noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. *Esminis gebėjimas:* tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išvaizdą: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje. Įgydamas kasdieninio gyvenimo įgūdžius, vaikas ugdomi savarankiškumą, tvarkingumą, atsakingumą, saugumą ir sveikatą. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai tai:

- vaiko asmeniniai mitybos įgūdžiai – ką, kiek vaikas valgo;
- vaiko asmeniniai valgymo įgūdžiai – kaip vaikas valgo;
- vaiko kūno švara;
- vaiko aprangos švara;
- aplinkos švaros ir tvarkos įpročiai.

4.5.5 Meninė kompetencija

Meninė kompetencija apima meninę raišką, kūrybiškumą, estetinį suvokimą.

Meninė raiška. *Vertybinė nuostata:* jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. *Esminis gebėjimas:* spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje. Vaiko **meninė raiška** – tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties, reiškinys ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, gestu, judesiu, žodžiu, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima vizualinį meną, muziką, šokį, vaidybą. **Vizualinis menas** – tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojant, spauduojant, lankstant, karpant ir kt. **Muzikos ritmika** – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu, dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant. **Šokis** – tai vaiko raiška judesiu šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesius, nesusijusių su šokio žanru, sekas. **Vaidyba** – tai veikėjo vaizdavimas naudojant improvizuotus savo paties ar lėlės (žaislo) judesius, veiksmus, gestus/žodžius, balso intonacijas, veido mimiką. Kiekvienas vaikas vaidindamas vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą. Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja: emocijų, patirties, minčių, įspūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais, meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas, meninė kūryba ir improvizacija.

Kūrybiškumas. *Vertybinė nuostata:* jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. *Esminis gebėjimas:* savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina. Kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi ir vaiką priimanti aplinka. Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja: domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais, gebėjimas išvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti, gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti, drąsa veikti, daryti savaip.

Estetinis suvokimas. *Vertybinė nuostata:* domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. *Esminis gebėjimas:* pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais. Vaiko estetinis suvokimas reiškiasi gebėjimu matyti, jausti, suvokti ir vertinti aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio,

žmonių santykių, veiklos), meno kūriniių, savo ir kitų kūrybos groįi bei patiems jį kurti. Tai vaiko estetinių galių – išgyvenimų, intuicijos, jausenos, jautrumo, jausmų, emocijų, skonio, supratimo, suvokimo, poreikių, veiklos ir kūrybos – visuma. Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- estetinis suvokimas – meno, savo ir kitų kūrybos bei aplinkos estetikos suvokimas;
- estetinis jautrumas – gebėjimas pastebėti, išvelgti groįi ir juo gėrėtis;
- estetinis vertinimas – nusiteikimas gerbti ir tausoti grožio vertybes;
- meno, gamtos, aplinkos, žmonių veiklos, savo ir kitų kūrybos estetinis vertinimas.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaikų ugdymosi pasiekimai vertinami vadovaujantis Centro direktoriaus patvirtintu dokumentu „Kauno kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centro vaikų pasiekimų sritys, žingsniai, pasiekimai, ugdymo gairės“, parengtu pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (2016) ir kt. rekomedacijas (žr. skyrių Nr. 6 Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai). Vaikų pasiekimų vertinimas – būdas, padedantis stebėti vaiko nuostatų, gebėjimų, žinių, raidos kitimą. Vertinat atsižvelgiama gimtąją kalbą bei kalbinę aplinką, kurioje auga vaikas (lietuvių kalba ar gestų kalba), gebėjimą bendrauti sakytine, rašytine lietuvių kalba bei gestų kalba. Informacijos apie vaiko pasiekimus, gebėjimus, žinias, raidą, pastangas, ugdymą(si) rinkimas ir jos panaudojimas tobulina ugdymo metodiką ir planavimą, reikalauja iš pedagogo naujų gebėjimų, apibendrina pedagogų ir tėvų sukaupią informaciją apie vaiką, jo daromą pažangą. Vertinant vaiko pasiekimus dalyvauja vaikas, tėvai, pedagogai, surdopedagogas. Kartu su vaiku aptariami jo pasiekimai, būtinai pabrėžiant sėkmę.

Vertinimo metodai:

- stebėjimas;
- veiklos produktų analizė (kūrybos darbeliai, veiklos nuotraukos, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, filmuotos medžiagos pavyzdžiai);
- individualūs pokalbiai su vaiku ir tėvais;
- anketos tėvams;
- pedagogo refleksija.

Vaiko pasiekimai vertinami tris kartus per metus elektroninio dienyno sistemoje www.musudarzelis.com, meniu skyriuje „Pasiekimų žingsneliai“. Pirmasis vertinimas (stebėjimas) – tai susipažinimas su vaiku, kai jis ateina į Centrą. Tokio stebėjimo tikslas – pažinti vaiką, nustatyti jo pasiekimų, gebėjimų, žinių, raidos lygį ir remiantis tuo, numatyti tolesnius jo ugdymo(si) tikslus ir uždavinius.

Antrą ir trečią kartą vaikas vertinamas sausio ir birželio mėnesiais, siekiant nustatyti jo ugdymo(si) pažangą ar kilusias problemas. Su vaiko vertinimo rezultatais supažindinami tėvai individualių pokalbių metu.

Detalesnis vaiko vertinimas su mokytojų pastebėjimais atliekamas du kartus per mėnesį elektroninio dienyno sistemoje www.musudarzelis.com, meniu skyriuje „Vaiko pasiekimai“. Čia skaitmeniniu būdu kaupiama vaizdinė informacija apie ugdymo(si) pasiekimus (vaiko kūrybos darbeliai, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai ir kt.).

Tokios informacijos pateikimo formos padeda glaudžiai bendrauti ir bendradarbiauti Centro pedagogams ir ugdytinių tėvams bei leidžia matyti ne tik vaiko pasiekimus, bet ir iškilusias problemas ir kartu jas spręsti.

Vaiko ugdymo(si) vertinimo duomenys neviešinami ir garantuojamas jų laikymo saugumas.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Danielius M. Lietuvių gestotyros pagrindai. Vilnius, 2004.
2. Hille K., Evanschitzky P., Bauer A. 3-6 metų vaiko raida. Psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams. Vilnius, 2015.
3. Ivoškuvienė R., Kafemanienė I., Baranauskienė V., Burneckienė I., Makarovienė M., Varkalevičienė A. Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės. Šiauliai, 2003.
4. Ivoškuvienė R., Mamonienė R., Pečiulienė O., Stoškuvienė K. Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtotos kalbos ugdymas. Šiauliai, 2002.
5. Ivoškuvienė R., Mamonienė R., Pečiulienė O., Suveizdienė V. Ikimokyklinio amžiaus vaikų žymiai ir vidutiniškai neišsivysčiusios kalbos ugdymas. Šiauliai, 2022.
6. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2016.
7. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005.
8. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015.
9. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995-07-03 Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
10. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011.
11. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
12. Monkevičienė O., ir kt. Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui. Vilnius, 2021.
13. Morozova G. Sutrikusios klausos vaikų ugdymo programa. Vilnius, 1996.
14. Portage ankstyvojo ugdymo programa. Veiklos kortelės.
15. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2022.
16. Rimkienė, R. Ugdytojų veiklos gairės. Vilnius, 2004.
17. Žukauskienė R. Raidos psichologija: integruotas požiūris. Vilnius, 2012.